

Šejh Šihabuddin Suhravardi

O zbilji ljubavi

Bismillahir-rahmanir-rahim

Da vas nije, ne bih znao šta je strast,
A da nije strasti, ne bih znao vas

Da ljubavi nije, da se nikad ne spomene
Ko bi kaz'o, ko li čuo tol'ke riječe profinjene?
Kada vjetra ne bi bilo, ko bi soluf milovao,
zaljubljenom ko bi veo s lica drage pomicao?

Znaj da prvo što Istiniti, Slavljeni i Svevišnji stvori bješe blistavi dragulj koga nazvaše razumom ('aql), jer: *'Aql je prvo što je Allah Svevišnji stvorio*. Ovom dragulju podari tri svojstva: znanje o Istinitom, znanje o sebi i znanje o onom čega nije bilo, pa postade. Iz svojstva spoznaje Istinitog Svevišnjeg stvori *husn* ili ono što zovemo dobrotom; iz svojstva znanja o sebi stvori *'išq* ili ono što zovemo ljubavlju; iz svojstva da se zna ono čega nije bilo, pa je nastalo stvori *hazin* ili tugu. Ovo troje potekoše s istog vrela i braća su jedno drugome. Dobro, koje je najstariji brat, pogleda u sebe, nađe se prekrasnim, obradova se, osmjehnu, te iz njega nastade nekoliko hiljada Bogu bliskih meleka. Ljubav, koja je srednji brat, bijaše privržena Dobru, nije prestajala misliti na nj, pomagala mu je u njegovom poslu, pa kad opazi osmijeh Dobra, javi se u njoj neki zanos, uznemiri se i htjede da se pokrene, te se objesi o Tugu, koja je najmlađi brat, i tako nastadoše nebesa i Zemlja.

Nakon što prašni Adem bješe stvoren, u najviše visine podiže se glas da su četiri suprotstavljene stvari načinile halifu.

Pošto sjajno Sunce četrdeset puta obiđe Zemlju, kad se navrši četrdeset jutara, obukoše na nj odjeću ljudskosti, te četvero tako postade jedno. Kad se vijest o Ademu proširi među melekima, meleki poželješe da ga vide, pa izraziše svoju želju Dobru. Dobro, koje bješe vladar, kaza: "Prvo ću ja odjahati naprijed. Primi li me lijepo, ostat ću tamo nekoliko dana, a vi onda dođite za mnom." Potom vladar Dobro zajaha božansku jahalicu i krenu u grad Ademovog bitka. Primiše ga lijepo i srdačno, svima se dopade, te tako osvoji sve ljude da nijedan ne preostade.

Pošto Ljubav ču za odlazak Dobra, zagrla Tugu i pozva je da krenu za njim. Krenuše i meleki koji su ostali čekajući. Kad Ljubav stiže u Ademovu zemlju, opazi Dobro gdje s krasnom krunom na glavi sjedi na prijestolju Ademovog bitka. Htjede se uspeti onamo, ali glavom gadno udari u zid i pade s nogu. Tuga joj pruži ruku, a kad Ljubav otvori oči, vidje meleke gdje su je okružili. Okrenu im se, a oni joj se pokoriše, dadoše joj da ih predvodi i svi krenuše ka prijestolju Dobra. Pošto se međusobno posavjetovaše, ja se obratih našem vladaru Dobru. Dobro reče: "Strpite se dok ja ne odem tamo i ne donesem sud. Bude li mi se svidjelo, pozvat ću vas." Na to mi rekosmo: "Bit će kako narediš."

Dobro nađe sebi jedan lijep kraj u Ademovom gradu i nastani se ondje. Mi krenusmo za njim. Ustali smo i svako je tragao za njim sve dok nam Jusuf ne pokaza gdje je. Ja i moj mlađi brat Tuga pođosmo tamo, ali Dobro više nije bilo kao prije. Nije nam dopuštao da pridemo. Što smo se više trudili, on nas je više odbijao.

Shvatismo da se odvojio od nas i pođosmo svojim putem. Tuga ode u Ken'an, a ja se zaputih u Misir. Kad Zulejha to ču, primi Ljubav u svoj dom. Pazila je Ljubav više od svog života, sve dok Jusuf ne dođe u Misir. Saznavši tu vijest, Zulejha sve ispriča Ljubavi. Ljubav uze Zulejhu za ovratnik i odoše vidjeti Jusufa. Zulejha vidje Jusufa i poželje mu prići, srce joj obuze teška žudnja, napusti je strpljenje, raširi prijekorno ruke, strže pokrivku sreće i odjednom postade sjetna. Svijet je u Misiru počeo ogovarati, a ona, sva van sebe, kaza ove stihove:

Onaj ko voli poput mene, nema se čega stidjeti,

Oni misle da ih volim, a ljubav je moja ponad onog što oni misle

Pošto Jusuf postade velikodostojnik u Misiru i vijest o tome stiže u Ken'an, Jakub se sav ushiti. Ispriča sve Tuzi, pa Tuga zaključí kako je najbolje da Jakub okupi svoje sinove i krenu u Misir. Kad stiže u Misir, prođe ispred vrata dvora vladara Misira. Odjednom ugleda Jusufa kako sa Zulejhom sjedi na vladarskom prijestolju. Išaretom očima ukaza na to Tuzi. Tuga vidje gdje je Ljubav skupa s Dobrom, klonu i pade licem u prašinu. Jakub i njegovi sinovi povedoše se za Tugom, pa i oni spustiše lica u prašinu. Jusuf se onda okrenu Jakubu i reče: "O, oče moj, ovo je tumačenje onog mog sna koga sam ti pričao: *sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše.*"

Znaj da je među imenima dobra jedno ljepota (*džemal*), a drugo potpunost (*kemal*). Rečeno je: *Doista je Allah lijep i voli ljepotu*. Svako biće, duhovno ili tjelesno, traga za potpunošću, a ne možeš vidjeti nikoga ko nije naklonjen lijepom. Dakle, kad bolje razmisliš, svi traže dobro i nastoje sebe dovesti k dobrom. Teško im je stići do *konačnog dobra*, kome svi teže, jer doseći dobro nemoguće je osim posredstvom ljubavi. A ljubav ne otvara svakom put do sebe, nije svačiji dom i ne pokazuje se svačijim očima. Kad se poželi ukazati nekom ko zaslužuje tu sreću, pošalje prvog svog zastupnika tugu da očisti taj dom i ne dopusti da iko ostane u njemu. Onda tuga obavijesti o dolasku *Sulejmana ljubavi* i poviče: '*O mravi, ulazite u stanove svoje da vas ne izgazi Sulejman i vojske njegove, a da to i ne primijetite!*', e da bi svi mravi vanjskih i unutrašnjih osjetila našli sebi mjesta i spasili se da ih vojska ljubavi ne uništi.

Onda Ljubav priđe, obiđe okolo kuće, sviju osmotri i spusti se u dvor srca – neka razori, neka izgradi. Činila je tako nekoliko dana, a onda odluči da se vrati prijestolju Dobra. Kad posta jasno da je ljubav ta koja vodi tražitelja onome za čim traga, valja se potruditi i pripremiti sebe za nju, spoznati ljubav, upoznati postaje i razine zaljubljenika, pokoriti se ljubavi, pa vidjeti začudnosti koje slijede.

Kad naklonost dosegne svoju krajnost, nazivaju je ljubavlju, jer: *Ljubav je krajnja naklonost*. Ljubav je posebnija od naklonosti, jer svaka je ljubav naklonost, ali svaka naklonost nije ljubav. A naklonost je, opet, posebnija od saznanja, jer svaka je naklonost saznanje, ali svako saznanje nije naklonost. Saznanje porađa dvije suprotstavljene stvari: naklonost i neprijateljstvo. To zato što saznanje može biti ili o onome što je u skladu s ljudskim tjelesnim ili duhovnim težnjama, pa on to smatra dobrom, ili može biti oprečno njegovim tjelesnim ili duhovnim težnjama, te čovjek to drži čistim zlom, a njegova duša stalno bježi od toga i mrzi to.

Dakle, prvi stupanj jeste saznanje, drugi stupanj je naklonost, a treći ljubav. U svijet ljubavi, koji je ponad svega, ne može se stići dok se ne pređu dvije prethodne prečage na ljestvama – saznanje i naklonost. I kao što je svijet ljubavi ponad svijeta znanja, a naklonost je među njima, tako su ispravni učenjaci i teozofi posrednici za doseganje do nje. Zato i jeste kazano: *srca gnostika su poput prstiju Milostivog i On ih pomiče kako želi.*

Riječ ljubav ('išq) iz istog je korijena kao i riječ hladolež ('ašaqe), a to je biljka koja po vrtovima raste uz stabla. Ona prvo pusti korijenje u zemlju, a zatim raste uvis i omotava se oko kakvog stabla, napredujući sve dok ga cijelog ne obuhvati i sasvim se ne priljubi uza nj. Tada postepeno uzima hranu koja drvetu pristiže putem vode i zraka, sve dok se ono sasvim ne osuši. Tako je i u svijetu ljudi, jer čovjek je stablo visokoga rasta uz koga je priljubljena srčana ljubav, a srčana ljubav raste u melekutskom svijetu, gdje sve posjeduje život, kako je i kazano:

Sve što je tamo životom živi,
makar da je grumen zemlje ili kamen sivi.

Ta srčana ljubav jeste sjemenka koju je vrtlar vječnosti uzeo iz spremišta i zasadio je u melekutski vrt, na livadu *Kaži: Duh je stvar moga Gospodara*, te naredio da raste sama po sebi, jer:

Pa, kad voda znanja, s desne strane Allahove, pristigne sjemenci srčane ljubavi, ona pusti hiljadu grana i duhovnih krila, a to je smisao onog *duše su podignuta vojska.*

Onda srčana ljubav, koju nazivaju *lijepom riječju*, raste uz drvo koga zovemo čovjekom. Kad to drvo počne rasti i bude blizu da se sasvim razvije, ljubav se obavije oko njega, dotle da u njemu ne ostane niti kapi ljudskosti. Ljubav se sve čvršće privija uza nj, tako da ovo stasito stablo biva sve bljeđim i slabijim, dok ne izgubi zanimanje za bilo šta. Time to drvo biva dostojno da nađe mjesta u Božijem Vrtu. Kako ta dostojnost dolazi od ljubavi, ljubav je dobro djelo koje ga vodi na ovaj stupanj. Ispravnost jeste pripravnost za ovaj položaj, pa kad se za nekog kaže da je ispravan, to znači da je pripravan za ovaj stupanj. Ljubav, znači, vodi dušu u svijet vječnosti, a tijelo uništava, jer u tvornom i kvarnom svijetu nema ničeg što bi moglo podnijeti teret ljubavi. O tome velikan kaže:

Dušman tvojoj ljubavi jeste tvoja strast,
nemoj niti na trenutak da joj ruku daš
Ne tugujmo, mjesto toga dova nam je bolja,
da je dušman od željeza, dosta ti je ljubav tvoja.

Prošlo je bilo već neko vrijeme otkako je Dobro napustilo grad Ademovog bitka tražeći svijet za sebe i mjesto da se skrasi. Kad bi obaviješteno o Jusufu, Dobro se razdraga. Ljubav povuče Tugu za rukav i stade dozivati Dobro. Ali Dobro opazi gdje se sasvim stopilo s Jusufom – između Dobra i Jusufa nije bilo nikakve razlike. Ljubav tad reče Tuzi da pokucaju na kapiju poniznosti. Kad Dobro upita: "Ko je?!", Ljubav glasom Tuge izreče stihove:

Uistinu, niko tebe ne može zamijeniti,
grub ne budi, grdnje tvoje ja ne mogu podnijeti.

Kad Dobro ču ovaj srok, iz dokolice odgovori:

Dok ljubav bješe što je bila, bješe moja sreća,

danas te se više uopće ne sjećam.

Ljubav tad izgubi svaku nadu, uze Tugu za ruku i krenu u pustinju čuđenja, sve u sebi šapućući:

Neka niko ne uspije da se s tobom spoji,
nek' ničija duša tugom k'o moja ne gori.

Kad se Ljubav skupa s Tugom udaljila odatle, uhvati Tugu za ruku i reče: "Ja skupa s tobom služih Dobro. Mi nosimo hrku od njega i ono je naš pir. Sad kad smo odbačeni, najbolje je da svako krene na svoju stranu i razmisli kamo da se zaputi. Kročimo čvrsto neko vrijeme, pognimo pokorno plačne glave i klanjajmo nekoliko rekata na serdžadi tužne sudbine, pa možda se opet povratimo šejhu." Dogovoriše se da Tuga krene u Ken'an, a Ljubav se zaputi u Misir.

Pred Tugom nije bio dalek put. Nakon jednog konačišta stiže u Ken'an, prođe kroz gradsku kapiju i krenu tražiti pira kod koga bi nekoliko dana provela u razgovoru. Već je slušala o Jakubu iz Ken'ana, a sad odjednom upravo on stajaše na vratima svoje izbe. Jakub je ugleda, vidje da mu je putnik poznat i opazi trag dragosti na njemu. Reče: "Dobro si došao, hiljadu te sreća pratilo! Odakle stižeš?" Tuga odgovori: "Iz Nigdje grada, zemlje čistih." Jakub skrušeno prostrije serdžadu strpljenja, posadi Tugu na nju i sjede pored. Kroz nekoliko dana Jakub se s Tugom toliko zbližio da ni trena nije mogao bez nje. Što god da je imao, poklanjaše joj to. Prvo joj darova očinji vid, te dade svoje oči Tuzi; svoju izbu nazva Kućom Tuge i bi joj pravi prijatelj:

Baš me briga za dušmane kada s tobom drugujem,
i nesreću zbog rastanka skupa s tobom žalujem.

Ljubav se, pak, bješe žurno zaputila u Misir. Putujući od konačišta do konačišta, naposljetku dođe u Misir i otiđe ravno na bazar.

U Misiru se podiže vrema i galama, ljudi se okupiše i svako je pozivao Ljubav sebi, ali ona sve osmotri i ne nađe nikog ko bi joj odgovarao. Upita za dvore Aziza Misirca, ode tamo i nađe Zulejhu u njenoj odaji. Kad opazi Ljubav, Zulejha ustade i upita: "O ti za koju bih dala hiljadu dragih života, otkud dolaziš, kamo ideš i kako te zovu?" Ljubav odgovori: "Ja sam iz Bejtul-Mukadisa, iz mahale zvane Duh, s dvora Dobra. Imam kuću u susjedstvu Tuge. Po zanimanju sam putnik, sufija usamljenik. Stalno sam na drugom mjestu i svaku noć u drugom konačištu. Ja sam Ljubav – Arapi me zovu 'išq, a Perzijanci mehr. Na nebesima sam poznata kao pamet, a na Zemlji kao prijateljstvo. Iako sam odavno, još sam mlada. Iako nemam lista, ja sam dio velikog stabla. Duga je priča o meni. Bijaše nas trojica braće; nježno smo gojeni i ništa nam nije falilo. Ako bih ti pričala o svojoj zemlji i tamošnjim čudima, ti to ne bi shvatila niti to možeš pojmiti. To je najdalja od svih zemalja i iz vaše zemlje onamo može stići samo onaj ko poznaje devet konačišta. Pokušat ću govoriti o svojoj zemlji tako da i ti ponešto shvatiš.

Zasad znaj da iznad ovih dvora ima devet katova nebesa i zovu ih *Zemljom duše*; tamo postoji *toranj slave* i *šanac bezgrješnosti*. Na kapiji te zemlje stoji mladi starac koji se zove *Vječna mudrost*. On stalno putuje, ali pouzdani je čuvar. Zna učiti Knjigu Božiju i veoma je rječit. Godina mu je mnogo, ali on ne zna šta su godine. Mnogo je star, ali nikakva ga slabost ne obuzima.

Ko želi ući u ovu zemlju mora isplesti konopac od šestoro: navići da gladuje, podvući ispod očiju surmu nesna, uzeti oštricu plamena u ruku, zajahati jahalicu htijenja, napustiti sitni svijet, pa prići sa sjevera i zamoliti da se ondje nastani. Kad stigne u tu zemlju, vidjet će dvor na tri kata: na prvom su katu dvije odaje – u jednoj je ukrašeno prijestolje na koje se naslonio jedan lijepe čudi. Veoma je mudar, ali zaboravan. Kakvo god pitanje da mu postaviš, odmah ga riješi, dok ga nije zaboravio. Uz njega, u drugoj odaji, na prijestolje od vatre, naslonio se jedan lijepe čudi, brzi čuvar. Kad nešto shvati nikada to ne zaboravlja. Opazi li nekog pametnog, počne ga mamiti sebi, zavodi ga šarenim stvarima i nastoji sebe svakog trena prikazati drukčijim već što jeste. Putnik ne smije pokazati nikakvu naklonost prema njemu, mora zakrenuti lice od njega, podbosti svoju jahalicu i poći na drugi kat.

I tamo će naići na dvije odaje. U prvoj je prijestolje od vjetra na koje se naslonio jedan koji voli laži, izmotavanja, raskalašenost i ubijanje te zavoditi s puta, a stalno o onome o čemu ništa ne zna. Uz njega, u drugoj odaji, na prijestolje od pare naslonio se jedan kod koga se nalaze čuda i od koga se ljudi uče čarobnjaštvu. Kad opazi putnika, stane mu se ulagivati i hvatati za uzde, e kako bi odveo čovjeka u propast. Potegni mač na nj i zaplaši ga mačem, e da bi mogao proći kraj njega.

Kad stigne na treći kat, putnik ugleda jednu divnu odaju, a u njoj prijestolje od čiste zemlje, a na nj se naslonio jedan skoro uzdržljive čudi, pametan, veoma povjerljiv, koji nikad ne iznevjeri ono što mu povjere. Zato svaku vrijednost koju stekne ova zajednica povjere njemu, dok im za nešto drugo ne ustreba. Pošto prođe tuda i krene dalje, pred putnikom će se ukazati pet kapija. Prva kapija ima dva krila; na svakom se prostrlo po jedno dugačko prijestolje, oblika badema. Preko kapije vise dva zastora – bijeli i crni – i mnogo okova. Tu se naslonio jedan koji nadzire oba krila, a pogled mu seže stotinama godina u daljinu, a kamo god da krene, u trenu tamo stiže.

Kad stigneš tamo, prođi bez zastajkivanja i idi do druge kapije. I druga kapija ima dva krila, a oba su poput dugačkih hodnika, sa zavojima sve jedan za drugim, a na krajevima su prijestolja okruglog oblika na koja se naslonio jedan – čuvar dobra, a uz njega je jedan glasnik koji stalno putuje i obavještava ovog o svemu što se zbiva.

Otud stižeš do treće kapije koja također ima dva krila poput hodnika koji vode u jednu prostoriju u kojoj su dva prijestolja, a tamo je jedan koji je zasjeo nad oba prijestolja. On ima svog slugu koga zovu vjetar. On puše diljem svijeta, pa šta god lijepo ili ružno da vidi, donese tome neku korist.

Potom slijedi četvrta kapija, šira od tri prethodne. Na ovoj je kapiji zdenac s prijatnom vodom, okolo zdenca je zid od bisera, a na sredini zdenca je prijestolje na koje se jedan naslonio. Njega zovu kušačem hrane i on je među ovom četvoricom najposebniji.

Onda stižeš do pete kapije, koja okružuje grad, pa je grad i sve što je u njemu iza ove kapije. Među krilima kapije je tron na koji je zasjeo jedan tako da ga je cijelog ispunio. On zapovijeda osmerici različitih, uspostavlja razliku među njima i ni na tren ne zaboravlja na svoj posao, a zovu ga razlučiteljem znalcem.

Pošto prođeš ovih pet kapija, stižeš u grad. Kad stigneš tamo, ugledat ćeš razbuktalu vatru i jednog gdje sjedi i nešto kuha na vatri, drugi reže, a treći peče. Jedan, potom, hranu iz lonca razdijeli stanovnicima grada, i to tako što ono ljepše daje profinjenim ljudima, a ono prljavo prljavim. Tu stoji i jedan visokog stasa, koji izdvoji svakog ko se nahranio.

Sresti ćeš tu i starca, kojeg ćeš poselamiti, a on sjedi i svira, pjevajući ispotiha. Ondje je i zdenac koga zovu *Vrelom života*, pa se u njemu okupaj. Ko tu stekne vječni život, bude poučen Božijoj Knjizi. Nakon ovog grada slijede drugi gradovi u koje se možeš zaputiti odatle. Ako bih ti pričao o tim gradovima i pokušao ti stvari pojasniti tako da ih razumiješ, ti mi ne bi povjerovao i ugušio bi se u moru zbunjenosti. Zato se zadržimo na onom što ti kazah, pa nastoj to shvatiti, iako govorih dosta zbrkano, te tako spasi svoju dušu.

Pošto Ljubav ovo ispričovijeda, Zulejha upita: "Šta je razlog pa iz svoje zemlje dođe ovamo?" Ljubav kaza: "Bilo nas je trojica braće. Najstariji brat zvaše se Dobro, i on je mene odgojio. Najmlađi brat zove se Tuga, i on je uglavnom meni služio. Jednom, u našoj zemlji pronese se glas da se na ovom prašnom svijetu pojavila jedna osoba, na čuđenje Zemlji i nebesima, čovjek i tjelesan i duhovan. Stanovnici naše zemlje poželješe ga vidjeti, pa skupa sa mnom krenuše ovamo."

Godine su potrebne da kamen, porijeklom sa Sunca,
u tminama zemlje dragulj postane.

Uz zahvalu Allahu i podrškom Njegovom ovaj je traktat završen, pa neka je blagoslov na Poslanika Njegovog i obitelj njegovu svu!

S perzijskog preveo: Muamer Kodrić